

A metapragmatikai tudatosság hatása az irónia és a megtévesztés felismerésére óvodáskorban

Szücs Márta (BME) – Babarczy Anna (BME)

Bernicot és mtsai (2007) szerint az irónikus megnyilatkozások megértésének megjelenését a hozzá kapcsolódó metapragmatikai tudás kíséri. Szücs és Babarczy (2017) arra is rámutat, hogy a gyermekek iróniára vonatkozó metapragmatikai tudásának fejlesztése az ironikus megnyilatkozások jobb megértését eredményezi, tehát ok-okozati összefüggés van a két készség között. Eredményeik továbbá megerősítik azon korábbi adatokat (Sullivan és mtsai 2003), melyek szerint az irónia-értésben a leggyakoribb hiba, hogy a gyerekek szándékos megtévesztésnek vélik az ironikus kijelentést.

A fenti eredményeknek azonban három értelmezése is lehet: a metapragmatikai tudatosság (MPT) fejlesztésének hatására (a) kialakult a gyerekekben egy felnőttszerű irónia-fogalom, vagy (b) egy olyan mentális irónia-definíció jött létre, amely magában foglalja a korábban szándékos megtévesztésnek ítélt szándékokat is, vagy (c) tudatosult az irónia jelensége, mint egy harmadik igazságérték, melynek pontos meghatározása azonban bizonytalan maradt. Jelen vizsgálatunkban e három értelmezést teszteljük. A vizsgálat nyelvi tesztjében óvodás gyermekek (N=30) feladata szó szerint igaz, megtévesztésre utaló és ironikus megnyilatkozások felismerése volt. Az első tesztet követően a gyermekek egy csoportja (N=16) részt vett egy MPT fejlesztő programban, amely kizárólag az irónia felismerésére irányult. A fejlesztő program után a gyerekek ismét kitöltötték a nyelvi tesztet. Ha a fenti (a) értelmezés a helyes, az ironikus megnyilatkozások felismerésében javulást, míg a másik két megnyilatkozás típusban változatlan teljesítményt várunk. Ha azonban a (b) értelmezés a helyes, az ironikus megnyilatkozások felismerésének javulása mellett a megtévesztés felismerésének romlására számíthatunk, mégpedig úgy hogy a korábban helyesen felismert megtévesztést az MPT fejlesztést követően ironikusnak vélik a gyerekek. Végül a (c) értelmezés helytállóságára utal az, ha az irónia-felismerésének javulását ugyan gyengébb megtévesztés-eredmény kíséri, de a kettő között nincs kimutatható összefüggés.

Az eredmények szerint a szó szerinti megnyilatkozások felismerése változatlan maradt (átlag 75 és 76%), az ironikus megnyilatkozások felismerése jelentősen javult (átlag 21%-ról 53%-ra, $t(15) = 4,33$; $p = ,001$), és a megtévesztés-teljesítmény szignifikánsan romlott (átlag 62%-ról 47%-ra, $t(15) = -2,24$; $p = ,041$). A fejlesztés előtt helyesen felismert megtévesztésre utaló megnyilatkozásoknak azonban csak 30%-át tartották a gyerekek ironikusnak és 14%-át igaznak a második teszten, és az irónia-teljesítmény nem mutat szignifikáns negatív korrelációt a megtévesztés-teljesítménnyel ($r = -0,12$; $p = ,67$). Ezek az eredmények tehát a (c) értelmezést támasztják alá.

Bernicot, J., Laval V., Chaminaud S. 2007. Nonliteral language forms in children: In what order are they acquired in pragmatics and metapragmatics? *Journal of Pragmatics* **39**: 2115-2132.

Szücs, M és Babarczy, A. 2017. The role of Theory of Mind, grammatical competence and metapragmatic awareness in irony comprehension. In Stavros Assimakopoulos (szerk.) *Pragmatics at its Interfaces* (Mouton Series in Pragmatics 17). Berlin: De Gruyter Mouton. 129-148.

Sullivan K., Winner E., Tager-Flusberg H. 2003. Can adolescents With Williams Syndrome Tell the Difference Between Lies and Jokes? *Developmental Neuropsychology* **23/1&2**: 85-103.